

В. Ю. Лисак,
к. е. н, старший викладач кафедри економіки підприємства,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ: СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК

V. Y. Lisak,
k. e. n senior teacher of department of economy of enterprise
Kamyanec'-podil'skogo national university of the name of Ivan Ogiienka

ECONOMIC ESSENCE OF BECOMING INVESTMENTS AND DEVELOPMENT

Розвиток та функціонування як економіки в цілому, так і підприємств, зокрема, неможливе без залучення інвестицій. У статті розглядаються методичні підходи щодо формування поняття "інвестиції" та їх трансформація в процесі розвитку економічних систем, які функціонували на теренах нашої держави.

Development and functioning of both economy on the whole and enterprises it is in particular impossible without bringing in of investments. In the article methodical approaches in relation to forming of investment concept and their transformation are examined in the process of development of the economic systems which functioned on the walks of life of our state.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, грошові ресурси, капіталовкладення, основні фонди, акції, облигації, інвестиційний клімат, інвестиційна стратегія.

Key words: investments, investment activity, investment attractiveness, money resources, capital investments, capital assets, actions, bonds, investment climate, investment strategy.

ВСТУП

Як свідчить досвід, обсяг інвестицій в економіку України порівняно з іншими країнами є недостатнім. Тому одним з основних завдань, яке стоїть перед керівництвом держави та підприємств, є поліпшення інвестиційного клімату на макrorівні, а також інвестиційної привабливості підприємств на мезорівні, адже інвестиційна привабливість вітчизняних підприємств перебуває під постійною увагою іноземних інвесторів.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Метою нашого дослідження є вивчення походження терміна "інвестиції" в сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, а також визначення сутнісних характеристик цієї складної економічної категорії.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методологічні засади щодо формування поняття "інвестиції" закладені в наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених: серед яких найвагомий внесок зробили О.І. Амоша, С.С. Аптекарь, І.Т. Балабанов, М.Г. Білопольський, І.П. Булеєв, В.М. Геєць, Л.Дж. Гітман, В.М. Гриньова, Я.І. Єлейко, М.А. Йохна, В.М. Колосок, Л.М. Кузьменко, І.П. Мойсеєнко, В.П. Савчук, М.Г. Чумаченко та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових робіт, які присвячені особливостям формування поняття "інвестиції" існують певні невизначеності у понятійному апараті, тому є необхідність у подальшому більш глибокому його вивченню.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За часів існування на території нашої країни командно-адміністративної економіки та центрального розподілу усіх видів ресурсів, у тому числі і грошових, інвестиції як такі не

розглядались. Ситуація поліпшилась лише після розвалу Радянського Союзу та переходу України до ринкової економіки.

Слід зазначити, що інвестування як самостійна наука сформувалась відносно недавно. У той же час окремі розробки з теорії інвестування проводились ще до Другої світової війни. Проте вважається, що початком цього процесу була перша половина 50-х рр. ХХ ст., коли М. Марковіц у своїх роботах закрив основи сучасної теорії інвестиційного портфеля [1, с. 39].

В економічній літературі радянського періоду поняття "інвестиції" — як вузьке, так і розширене — вживалось як синонім капітальних вкладень, під яким розуміли всі витрати матеріальних, трудових та грошових ресурсів, спрямованих на відтворення основних фондів. Таке визначення звужує галузь інвестування та стосується лише вкладень у збільшення та удосконалення основних фондів. На сьогодні в економіці нашої держави застосовуються обидва терміни. Термін "капіталовкладення" означає той вид інвестицій, який спрямовано переважно на відтворення основних фондів. Адже капітальні вкладення — це вкладення коштів у відтворення основних засобів, а інвестиції можуть здійснюватись як в оборотні активи, так і в фінансові інструменти (акції, облигації тощо), а також у певні види нематеріальних активів (придбання патентів, ліцензій, "ноу-хау" тощо). Тобто термін "капітальні вкладення" є більш вузьким поняттям і може розглядатись лише як одна з форм інвестування [2, с. 5—6].

У процесі нашого дослідження необхідно більш детально зупинитись на даній категорії. Так, в економічній енциклопедії зустрічаємо таке трактування категорії "капітальні вкладення" — це грошове вираження сукупних витрат на нове будівництво, реконструкцію, розширення й технічне переозброєння діючих промислових, сільськогосподарсь-

ких, транспортних, торгівельних та інших підприємств на житлове, комунальне і культурно-побутове будівництво. До капітальних вкладень відносять також витрати на монтаж обладнання, придбання машин, устаткування, інструмент, господарського інвентаря [3, с. 737].

Найпростішим визначенням інвестицій є їх характеристика як вкладень у капітал. Водночас поняття "капітал" тлумачиться економістами по-різному, звідси — неоднакове розуміння інвестицій. Західні економісти, як правило, отожднюють капітал із засобами виробництва, запасами благами. Таке розуміння сутності капіталу є непродуктивним і спричиняє неконструктивний підхід до категорії інвестиції, який полягає передусім у тому, що інвестиції отожднюють із капіталовкладеннями, тобто вкладеннями в основний капітал або у виробничі фонди [3, с. 630].

Схоже визначення зустрічаємо у працях Федоренко В.Г., він зазначає: термін "інвестиція" походить від лат. *invest*, що означає "вкладати". Нині інвестиції — це вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та недержання процентів від банківських вкладень капіталу [4, с. 7].

Гітман Л.Дж. та Джонік М.Д. зазначають, що термін "інвестиція" має декілька значень. Він означає придбання акцій або облігацій з розрахунком на певні фінансові результати; ним позначаються також активи, наприклад, машини, які необхідні для виробництва і продажу певного товару. Таким чином можна стверджувати, що інвестиція — це будь-який інструмент, у який можна розмістити гроші, розраховуючи зберегти або примножити їх вартість і (або) забезпечити позитивну величину доходу" [5, с. 10].

Інвестиції як економічна категорія розглядається не лише науковцями та економістами-практиками, але й на рівні державних органів влади: так, в Україні теоретичне обґрунтування категорії інвестицій знайшло своє відображення в Законі України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р. у ред. від 17.02.2006 р. [6]. Відповідно до цього Закону, інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект.

У Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств" зазначається, що інвестиція — це господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяють на капітальні, фінансові та реінвестиції [7].

Маховикова Г.А., Кантор В.Е., ґрунтуючись на положеннях Закону "Про інвестиційну діяльність Російської Федерації", розшифровують термін інвестиції як "грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери, технології, машини, обладнання, ліцензії, в тому числі на товарні знаки, кредити, будь-яке інше майно або майнові права, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності або в інші види діяльності з метою отримання прибутку або будь-якого іншого ефекту" [8, с. 5].

У сучасній українській економічній енциклопедії термін "інвестиції" (від лат. *investio* — одягаю) тлумачать як довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку [3, с. 630].

Як відзначають Шевчук В.Я. та Рогожин П.С., "інвестиції — це витрати на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також не пов'язані з цим зміни обігового капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах переважно залежать від руху витрат на основний капітал" [9, с. 6].

На думка Бланка І.О., найбільш типова неточність багатьох визначень полягає у тому, що під інвестиціями розумі-

ють будь-яке вкладення фінансових коштів, яке часто не пов'язане із вирішенням інвестиційних цілей суб'єктів. До них іноді відносять так звані "споживчі інвестиції" (придбання комп'ютерів, автомобілів тощо), які за своїм економічним змістом до інвестицій не належать — кошти для їх придбання в даному випадку витрачаються на довгострокове споживання (якщо їх придбання не має на меті їх перепродаж для отримання прибутку). Окрім того, часто не уточнюються різниця між інвестиційними витратами фінансових коштів і поточними їх витратами, які обслуговують операційну діяльність підприємства [10, с. 9].

На нашу думку, найраціональнішим з-поміж наведених визначень є тлумачення інвестицій авторами "Економікс". Так, К. Макконел і С. Брю стверджують, що інвестиції — це витрати на будівництво нових заводів, на верстати і устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва, збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили.

ВИСНОВКИ

У багатьох працях науковців зазначається, що поняття інвестицій є вкладанням грошових коштів. На нашу думку, з таким тлумаченням можна погоджуватись частково. Оскільки інвестиції можуть здійснюватися не лише в грошовій формі, але й шляхом вкладання акцій, цінних паперів та інших активів, таких як рухоме та нерухоме майно, нематеріальні активи (патенти, ліцензії, ноу-хау) тощо.

Низка авторів зазначають, що інвестиції являють собою довгострокове вкладення коштів. Це твердження також є дискусійним, оскільки інвестиції можуть бути й короткостроковими вкладеннями в облігації, й депозитними сертифікатами та ін.

Проведені дослідження показали, що інвестиції — одна з найбільш вживаних категорій, різні автори по-різному підходять до розуміння та трактування поняття інвестиції і на даний час немає єдиного та однозначного підходу щодо трактування даної категорії, яке відповідало б запитам теорії та практики, а також було б адекватним із позиції конкретного суб'єкта інвестування — держави, підприємства, домашнього господарства.

Література:

1. Власюк Т.М. Методика оцінки інвестиційної привабливості державних підприємств // Економіка та держава. — 2006. — № 2. — С. 39—41.
 2. Пожуєва Т.О. Інвестиційна привабливість підприємств металургійної галузі в сучасних умовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" /Т.О. Пожуєва. — Маріуполь, 2009. — 20 с.
 3. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр "Академія", 2000. — 864 с.
 4. Федоренко В.Г. Інвестознавство: Підручник. — 3-те вид., допов. — К.: МАУП, 2004. — 480 с.
 5. Гітман Л. Дж., Джонік М. Д. Основы инвестирования; пер. с англ. — М.: Дело, 1999. — 1008 с.
 6. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 р., № 1560-XII.
 7. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.1994 № 334/94-ВР (Редакція станом на 01.01.2013).
 8. Маховикова Г.А., Кантор В.Е. Инвестиционный процесс на предприятии. — Санкт-Петербург: Питер, 2001. — 171 с.
 9. Шевчук В.Я., Рогожин П.С. Основы инвестиционной деятельности. — К.: Генеза, 1997. — 384 с.
 10. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. — К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. — 448 с.
- Стаття надійшла до редакції 18.03.2013 р.*